

Da leffas e fridas entochen surdiever da medias socialas

Affons, giuvenils e geniturs han schau orientar la polizia cantunala davart mobbing a Mustér

DA HANS HUONDER / ANR

■ **Affons e giuvenils pertuccai da mobbing san pitir da quei squetsch entochen ella vegliadetgna da carschi.** Tals cass dat ei adina puspei. Per quei motiv emprovan las instanzas involvidas sco il Post da prevenziun da criminalitad e protecziun dalla giuventetgna dalla polizia cantunala dil Grischun d'informar e segidar culs pertuccai. La mesjamna sera ha ina tal'orientaziun giu liug en halla Cons a Mustér. A quella ha Giuventetgna Cadi envidau. «Noss instituziun vul era sensibilisar la societad per problems e gidar a sliagir quels, mo surtut era luvrar en fuorma preventiva», di la menadra *Gabriela Cabalzar*. La sera ei stada ell'enzenna da «stop mobbing». Per affons e geniturs eis ei buc adina sempel da giudicar e reagiar en cass da mobbing. «Mintgin sa esser pertuccaus e savens vulan ins gnanc esser pertscharts da quei all'entschatta», di Cabalzar.

Mobbing ei ina fuorma da mudergiar enzatgi che sa la finfinala menar all'isolaziun dil pertuccau, gie schizun a depressiuns ni a suicidi. «Sch'enzatgi ei pertuccaus da mobbing sche sto el emprar da comunicar e tscherchar agid. Sedistanziar da tut e tuts ei negina soluziun, pertgei lu vegn tut mo aunc mender», constatescha la menadra da Giuventetgna Cadi. Ils davos onns han era las medias socialas novas attribuiu al svilup da mobbing, vul dir priu entras quellas novas dimensiuns. «Pli baul succedeva mobbing da fatscha tier fatscha, oz ei il pertuccau gnanc segirs a casa. Pertgei sur canals digitalis sa vegnir derausau enteifer pign temps massa informaciuns sco per exempel era maletgs che san offender in carstgaun en ina fuorma fetg profunda», di *Marcus Corai* dil Post da prevenziun da criminalitad e protecziun dalla giuventetgna dalla polizia cantunala dil Grischun.



Las personas principalas dall'orientaziun la mesjamna sera en halla Cons a Mustér: Cuno Berther e Marcus Corai dil Post da prevenziun da criminalitad e protecziun dalla giuventetgna dalla polizia cantunala dil Grischun, Maik Bisquolm e la menadra da Giuventetgna Cadi Gabriela Cabalzar (da sen.).

FOTO H. HUONDER

Tscherchar la discussiun

«Mobbing fatschenta nus relativamein fetg il mument. Adina puspei vegnin nus confruntai cun cass concretis. Gia uonn ei nies post vegnius clamaus a dus cass cun fotos deraudas per mudergiar enzatgi. Quei fa nus trests e vietis», di Corai ch'habitescha a Falera. Il telefonin – 97 pertschies da tuts affons ella vegliadetgna da 12 e 13 onns han gia in tal – ei daventaus ils davos onns in instrument che vegn nezegiaus pli e pli per far mobbing. La pusseivladad da derausar informaciuns e fotografias enteifer fetg cuort temps a bia personas ei dada e vegn surduvrada. «Entochen avon diesch onns havein nus intervegniu en tals cass, ussa fagein nus buca

mo gliez, mobein empruein era da luvrar preventivamein ed aschia d'impedir mobbing en nossa societad», di Corai. Ins accepti buca ch'enzatgi vegni ris ora ni survegni fridas per in motiv ni l'auter. Il post dalla polizia cantunala intervegn buca mo sin damonda, mobein offerescha ses survetschs, seigi els posts da polizia dalla regiun ni a Cuera: «Sch'enzatgi tschercha buca la polizia el liug per motivs persunals sa el bugen vegnir per in discucors ni ina cussegliaziun a Cuera.» Corai appellescha al respect e la toleranza: «Nus tuts stuein esser exempels per nossa societad.» En vesta allas pusseivladads dil Plan d'instrucziun 21 spera el era sin novas fuormas da scolaziun pertuccont il

nez da medias socialas. «Affons e giuvenils ston saver tgei ch'ins astga far, respectivamein buca far cul telefonin.» En connex cun medias socialas gioga era il «cyber-rooming» ina rolla. «Gia ina tiarza dils giuvenils ei vegnida confruntada sin ina media sociala cun ina persuna nunencunoschenta. In tal contact sa haver grevas consequenzas», constatescha Corai. Surpassaments en fuorma da mobbing san vegnir castitgai sin fundament dil dretg dils giuvenils. Quei ei pusseivel per personas giu naven da diesch onns. «Affons e giuvenils duein guder lur temps e buca mudergiar in l'auter», di Corai. Tenor Cabalzar ei era il lungatg sez periclitau da novas tendenzas da plaids ed expressiuns:

«Nus stuein dar quitau che nies lungatg degenereschi buc. El contact in cun l'auter eis ei impurtont d'eleger in lungatg undreivel.»

In pertuccau raquenta

All'orientaziun la mesjamna sera a Mustér ha *Maik Bisquolm* ch'ei carschiu si a Sumvitg raquintau da siu eveniment negativ cun mobbing. Gia ellas empremas classas primaras ha il squetsch entschiet. Igl emprem entras ina persuna, lu entras ina gruppa. In plaid ei suandaus l'auter entochen ch'el ha era survegniu fridas. La consequenza: «Jeu haiel anflau stgias da buc ir a scola ni sundel semplamein sezupaus enanzia per buca stuer separicipar all'instrucziun, pertgei jeu temevel d'ir a scola.» Vegnevi el memia tard a casa per quei che conscolars havevien fiers ils calzers ella tualetta survegnevi el era leu in priedi: «Jeu savevel denton buca co s'expresser e declarar tut quei, pertgei negin tedlava sin mei. Ils scolasts fagevan sil pli aunc remarcs deplazzadas.» El scalem secundar ha la situaziun entschiet a semidar plaun a plaun cun sustegn da conscolars. Suentar esser vegnius stuschaus d'in conscoler d'ina scala giuadora hagi el lu era survegniu agid d'in auter conscoler. El hagi pitiu en scola per quei ch'el eri in dils fleivels. Cul temps ha Bisquolm denton anflau sia via en camaradarias ed amicezias. Quei exempel ha mussau als rodond 100 presents la mesjamna sera tgei consequenzas che mobbing sa haver. Ina persuna pertuccada – savens ina fleivla e malsegira ella societad – sa vegnir destruida psichicamein e sa pitir aunc biars onns suenter da tals eveniments negativs. «Nus enconuschin ina dunna da 30 onns che pitescha aunc oz da mobbing duront il temps da scola», di Corai. L'orientaziun la mesjamna sera ei vegnida embellida musicalmein dil duo Jenja cun *Jasmin Bearth* da Sumvitg e *Svenja Tomaschett* da Zignau. En lur canzuns han ellas denter auter era tematisau l'isolaziun dil carstgaun.

Fiasta cul «werk»

Avon exact 100 onns ha igl emprem pér da cazzola ars a Lumbrin

■ **(anr/abc) L'emprema illuminaziun electrica publica han ins installau igl onn 1878 a Paris. 41 onns pli tard han ils pers da cazzola ars era a Lumbrin. Sonda, ils 19 da schaner 2019 fan ils da Lumbrin fiasta pigl eveniment schabegiaus ils 19 da schaner 1919.** Igl onn 1919 seigi l'entschatta dall'ovra, en cumbinaziun culla «suga», stada in act da piunier. Quell'ovra ptinga hagi mai profitau d'energia da concessiun ni d'auters avantatgs. Tuttina existi ella aunc adina ed ins astgi far persenn che la veglia e perseveranza dils Lumerins da mantener in'argna ovra electrica era en temps difficils seigi remarcabla: Quei scriva il president dalla societad Ovra electrica Lumbrin (OEL) en il plaid sin via. Sonda beneventa *Gian Derungs* ils Lumerins ad ina gronda fiasta. La societad OEL ha entschiet a preparar gia avon dus onns la commemoraziun da 100 onns dapi la fundaziun da quell'ovra. Il zercladur 1918 – la Secunda Uiera mundiala fuv aunc buc a fin – ha la suprastanza communal da Lumbrin deciduu d'introducir la glisch electrica e da fundar in «werk» electric. Els ein suandai igl exempel da Val S. Pieder, lezza vischnaunca haveva inauguru cuort avon siu agen implont.

«Cun toasts, musica e cant»

La forza electrica cul pér da cazzola sco innovaziun assoluta dueva remplazzar en stivas e zulers la glisch da petroli. Diesch onns avon havev'ins fundau ora Glion l'Ovra electrica sursilvana. Naven dil

zercladur 1918 eis ei iu definitivamein vinavon a Lumbrin cul plan da realisar quei «werk». Il romanist e linguist *Clau Solèr*, carschiu si a Lumbrin, ei s'occupaus culla historia da quell'ovra. El ei staus la persuna pli adattada da retschercar e zavrar material e scriver la historia da quei implont pign. Siu tat Gion Bistgaun Capaul fuv lu president communal. El ha sutscrit igl october 1918 il contract per las installaziuns electricas en baghetgs.

Ils 14 da schaner ei la maschina ida per l'emprema gada ed ils 19 da schaner 1919 han ins inauguru officialmei

l'electricitad a Lumbrin. Quei hagian ins fatg «cun toasts, musica e cant», san ins leger el cudisch che vegn presentaus sonda proxima cun ina dètgna fiasta. A quel han ins dau il tetel «Werk-electric 1919–2019 – historia dall'ovra electrica da Lumbrin». Il cudisch dad 80 paginas ha la Chasa Editura Rumantscha, menada dad *Anita Capaul*, accumpignau ed ediu per incumbensa dall'OEL. Il cuntegn sereparta en differentas parts, naven dalla cronica dils fatgs tier la presentaziun dils partenaris gronds Patvag ed OES/EWBO. Glied ed officials vegnan numnai, turbinas, generatur, petgas, fils

e cabels. Il frontispezi dil cudisch muossa dil reminent ina petga culs fils e las hirundellas. Ina part dil cuntegn ei dedicata alla «suga» che tunscheva da S. Roc tuchen giu Silgin.

Sonda proxima fiasta gronda

Anita Capaul e Clau Solèr presentan sonda proxima il cudisch. Igl ei in'ovra che documentescha autenticamein ina part dalla historia nova da Lumbrin. El semetta en retscha cun bialas publicaziuns dils davos onns, aschia il cudisch dalla historia dalla pleiv ed il cudisch culs nuns da funs e cultura.

Il program dalla commemoraziun «100 onns Ovra electrica Lumbrin» entscheiva sonda proxima, ils 19 da schaner 2019 allas 18.30 ella Casa d'Angel. En in'exposiziun speciala ei leu l'electricaziun da Lumbrin el center. Allas 20.00 fa Gian Derungs il beinvegni official ella halla dalla casa da scola. Ulteriurs oraturis festivs ein il president communal *Duri Blumenthal* e cusseglier guvernativ *Marcus Caduff*. Il schef dil Departament d'economia publica dil Grischun ei predestinaus sco oratur festiv. Atras la sera accumpognan musicalmei il Chor mischedau Vrin/Surin e la musicista *Bibi Vaplan*, carschida si a Scuol, dalla vart dalla mumma denton da Lumbrin. Mintga visitader dalla commemoraziun retscheiva in exemplar dil niev cudisch. Ina part interessanta e divertenta ei quella cullas anecdotes che Clau Solèr ha rimnau e scret si.



Il cudisch culla historia dall'Ovra electrica Lumbrin presenta era la casa da maschinas ella Val Mulin culla tuor ch'is da Lumbrin numnavan «buliu».

FOTO A. BEELI

In cas per la dretgira

■ (rtr) Il chantun ha renvià la proposta da la vischnanca da Laax per la furmazion da la rundella a «Marcau». La vischnanca da Laax vul embellir quella rundella cun ina sculputura en furma da nuf. En ina disposiziun renviescha l'Uffizi chantunale da construcziun bassa quella proposta. La vischnanca da Laax tira uss la decisiun davant la Dretgira administrativa.

reclama

Südostschweiz Informiert

Topaktuell aus Ihrer Region!

Das Nachrichtenmagazin von Montag bis Freitag ab 18 Uhr auf TV Südostschweiz.

südostschweiz